

JAMOAVIY SAMARADORLIKKA LIDERLIK SIFATLARI VA XATTI-HARAKATLARINING TA’SIRI

*Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti, Boshlang’ich ta’lim
yo’nalishi talabasi Sayfitdinova Zuxraxon
sayfitdinovazuxraxon@gmail.com*

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19457618>

Annotatsiya: ushbu maqolada jamoaviy munosabatlarda liderlik sifatlarini shakllantirishning mazmuni haqida ma’lumotlar keltirilgan. Jamoa a’zolari o’rtasida o’zaro ishonch, muloqot madaniyati va hamkorlikning liderlik fazilatlarini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, shaxslararo munosabatlar tizimi haqida ham fikr yuritilgan.

Kalit so’zlar: liderlik, yetakchi, jamoa, jamoaviy munosabatlar, shaxslar bilan munosabatlar, jamoa samaradorligi, liderning moslashuvchanligi.

Аннотация: в данной статье представлены сведения о содержании формирования лидерских качеств в коллективных взаимоотношениях. Освещено значение взаимного доверия, культуры общения и сотрудничества между членами коллектива в процессе формирования лидерских качеств. Также рассмотрена система межличностных отношений.

Ключевые слова: лидерство, лидер, коллектив, коллективные отношения, межличностные отношения, эффективность коллектива, гибкость лидера.

Abstract: this article provides information on the content of the formation of leadership qualities in team relations. The importance of mutual trust, communication culture and cooperation between team members in the formation of leadership qualities is highlighted. The system of interpersonal relations is also discussed.

Keywords: leadership, leader, team, team relations, relations with individuals, team effectiveness, leader flexibility.

“Qayerda tashabbus bo’lsa, qayerda rahbar o’z mas’uliyatini chuqur his qilib, jamoa bilan bamaslahat ish tutsa, o’sha joyda, albatta, natija bo’ladi”[1;89]. Xalqimiz mentalitetiga xos bo’lgan o’ziga xoslik, ya’ni jamoaga qarab fikrlash va qaror qabul qilishdan iborat mazkur tamoyildan kelib chiqib, boshlang’ich sinflardan o’quvchilarda liderlik qobiliyatini shakllantirish va boshqaruv mahoratini rivojlantirish katta ahamiyatga ega.

“Yetakchi” so’zi guruh a’zolariga ta’sir o’tkazuvchi va maqsadga yetaklovchi shaxsga nisbatan qo’llaniladi. Ilmiy adabiyotlarda ba’zan “lider” so’zini “yetakchi” atamasi bilan almashtirish hollari ham uchraydi. Yetakchi – o’z atrofidagi odamlarning fikri va xulq-atvoriga ijobiy ta’sir o’tkaza oladigan, maqsadli vazifalarni amalga oshirish qobiliyatiga va yuqori shaxsiy mavqega ega bo’lgan ijtimoiy guruh a’zosi. Yetakchilik guruh tarkibini va undagi munosabatlar tizimini tahlil etish orqali insonda shakllangan qobiliyatga suyanish va qobiliyatni imkoniyatga qarab namoyon etish holatidir. Liderlikning sifatleri (masalan, xushmuomalalik, ishonchlilik) va xatti-harakatlari (masalan, jamoani qo’llab-quvvatlash, muammolarni hal qilish) jamoadagi samaradorlikni oshiradi. Xususan, liderlarning ishonchli va ochiq muloqotga kirishuvchi bo’lishi jamoaning bir-biriga ishonchini mustahkamlaydi va hamkorlikni rag’batlantiradi. Shuningdek, ularning vazifalarni aniq belgilashi va jamoani yo’naltirishi samarali natijalarga olib keladi.

Liderlik sifatlarining ta’siri xushmuomalalik va ishonchlilik: Ishonchli va xushmuomala liderlar jamoa a’zolarining o’zlariga ishonishlariga va harakatlaridan mamnun bo’lishlariga yordam beradi.”Liderlarning xatti-harakati jamoadagi psixologik iqlimni belgilaydi. Agar rahbar

demokratik boshqaruv uslubini tanlasa, jamoada o’zaro ishonch va ijodiy tashabbuskorlik muhiti shakllanadi, bu esa bevosita ish unumdorligini oshiradi”[2;118].

Ochiq muloqot: Liderning ochiq va tushunarli muloqot uslubi fikrlar almashishni osonlashtiradi va jamoaning birgalikda ishlashini ta’minlaydi.

Qaror qabul qilish: Liderlarning aniq va o’z vaqtida qabul qilgan qarorlari jamoani to’g’ri yo’naltirishga va vazifalarni samarali bajarishga yordam beradi. Liderlik xatti-harakatlarining ta’siri jamoani qo’llab-quvvatlash: Jamoa a’zolarini qo’llab-quvvatlovchi liderlar ularning ishtirokini rag’batlantiradi va samaradorlikni oshiradi. Rag’batlantirish va tasdiqlash: Liderlarning jamoa a’zolarining yutuqlarini e’tirof etishi va rag’batlantirishi ularning ruhini ko’taradi va mehnatini baholaydi.

Muammolarni hal qilish: Liderlarning muammolarni tahlil qilish va hal qilish qobiliyati jamoaning samaradorligini oshiradi. Maqsadga yo’naltirish: Liderlarning umumiy maqsadni belgilab, jamoani o’sha yo’nalishda ishlatishga undashi natijalarni yaxshilaydi. Lider jamoada nafaqat boshqaruvchi, balki ruhiy tayanch va yo’l ko’rsatuvchi bo’lishi kerak. Uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Ishonch va ochiqlik muhitini yaratish. Har bir a’zo o’z fikrini bemalol ayta oladigan, tanqid yoki kulgi qo’rquvisiz erkin muloqot qiladigan muhit yaratish.

2. Jamoa ichida halollik va adolat tamoyillariga qat’iy rioya qilish.

3. O’z harakatlari bilan o’rnak bo’lish: liderning o’zi ochiq bo’lsa, jamoa ham shunday bo’ladi.

4. Kuchli tomonlarni aniqlash va to’g’ri yo’naltirish. Har bir a’zoning qobiliyatlari, bilimlari va tajribasini tahlil qilish. Vazifalarni shunday taqsimlashki, har kim o’zi eng yaxshi natija bera oladigan yo’nalishda ishlasin.

5. A’zolariga rivojlanish imkoniyatlari berish: yangi vazifalar, treninglar, murabbiylik.

Liderlar o’z harakatlari va qarorlari uchun javobgar bo’lib, ularning ta’siri ijobiy va salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.”Lider guruhning norasmiy strukturasi tushinishi va undan unumli foydalanishi lozim”[3;74]. Liderlar o’z mas’uliyatlarini bilishlari va guruhning umumiy manfaatlari va farovonligini hisobga olgan holda axloqiy qarorlar qabul qilishlari kerak. Biroq, ba’zi liderlar o’z kuchlari va ta’siridan shaxsiy maqsadlariga erishish uchun foydalanishlari, axloqiy tamoyillarni e’tiborsiz qoldirishlari va guruhga zarar yetkazishlari mumkin. Umuman olganda, liderlikning afzalliklari va kamchiliklari mavjud bo’lib, uning jamiyatdagi o’rni va ta’sirini tahlil qilishda ushbu jihatlarni tan olish va hisobga olish muhimdir.

Xulosa. Liderlik jamiyatda muhim rol o’ynaydi, bu esa liderga boshqalarga ta’sir qilish va ularni muayyan maqsadlar sari yetaklash imkoniyatini beradi. Liderlik turli xil xususiyatlarga ega bo’lib, uning rivojlanishi turli xil omillarga bog’liqdir. Tarixdagi liderlik misollari uning ahamiyati va ta’sirini tasdiqlaydi. Biroq, liderlar ham tanqid va qiyinchiliklarga duch keladi. Umuman olganda, liderlik tushunchasi ijtimoiy pedagogikaning muhim jihatlaridan biri bo’lib, uning mohiyatini chuqurroq anglash bizga jamiyat va uning dinamikasini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Yoshlarda liderlik xususiyatlarini rivojlantirish uchun bugungi kunda mamlakatimizda barcha sharoitlar yaratilgan. Buni O’zbekiston Respublikasi “Yoshlarga oid davlat siyosati to’g’risida”gi qonuni va “Ta’lim to’g’risida”gi qonunlarda o’z aksini topganligida ko’rishimiz mumkin. Ushbu normalarni amaliyotga tatbiq etish yoshlarda liderlik xususiyatlarini namoyon bo’lishida muhim rol o’ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shavkat Mirziyoyev.”Milliy tiklanishdan-milliy yuksalish sari”(4-jild).”O’zbekiston” NMIU, Toshkent - 2020.

2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya.”Fan va texnologiya” nashriyoti, Toshkent- 2012, 118-bet.
3. Davlenshin M.G.Boshqaruv psixologiyasi.”TDPU”nashriyoti, Toshkent-2005,74-bet.
4. Madvaliyeva A. (2003). O‘zbek tilining izohli lug’ati (The Explanatory dictionary of the Uzbek language). Toshkent: Milliy entiklopediyasi
5. www.wordlyknowledge.uz, Ilmiy metodik jurnal.
6. Turaev K. Yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish. Yangilanayotgan jamiyatda yoshlarning ijtimoiy faoliyati: muammo va yechimlar.
7. Алишерова Зульфия Толибджановна. (2025). ВАЖНОСТЬ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА В РАЗВИТИИ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ ПОДРОСТКОВ. *Лучший журнал инноваций в науке, исследованиях и разработках*, 4(6), 148–150. Получено из <https://www.bjisrd.com/index.php/bjisrd/article/view/3411>